

- ZAŁUSKI T. 2014. *Viola stagnina* Kit., Fiołek mokradłowy. – W: R. KAŻMIERCZAKOWA, K. ZARZYCKI & Z. MIREK (red.), Polska czerwona księga roślin, s. 320–322. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELĄG (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 9–20. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- ŻUKOWSKI W. & JACKOWIAK B. 1995. Lista roślin naczyniowych ginących i zagrożonych na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce. – W: W. ŻUKOWSKI & B. JACKOWIAK (red.), Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski, s. 9–96. Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM w Poznaniu 3. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

MARIA ZIAJA, *Katedra Nauk Przyrodniczych, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Cicha 2A, 35-326 Rzeszów, Polska; e-mail: mziaja@ur.edu.pl*

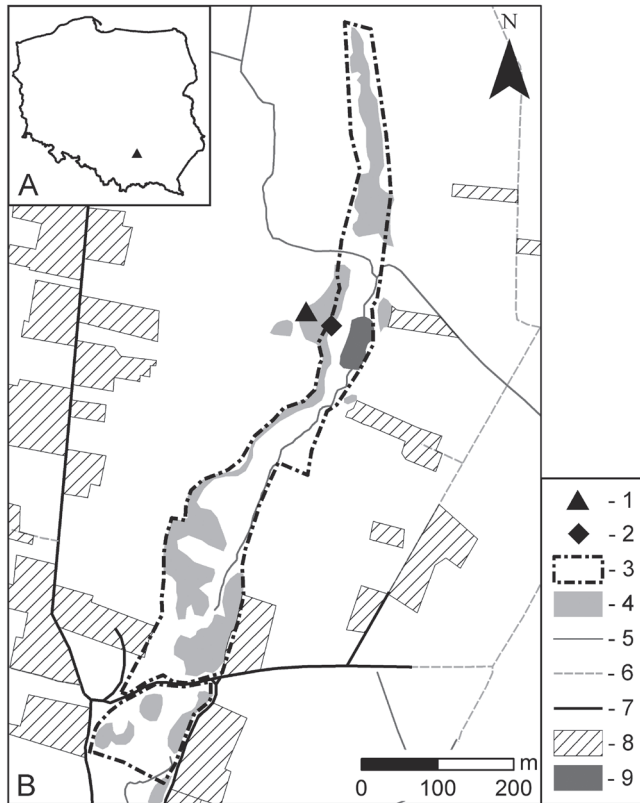
WITOLD ZIAJA, *ul. Krośnieńska 1/3, 35-505 Rzeszów, Polska; e-mail: witold.ziaja@carpatica.org*

*Przyjęto do druku: 30.11.2015 r.*

## **Potwierdzenie występowania *Ranunculus illyricus* (Ranunculaceae) w Skorocicach (Wyżyna Małopolska)**

*Ranunculus illyricus* L. (jaskier illiryjski) z rodziny *Ranunculaceae*, jest najrzadszym przedstawicielem z rodzaju *Ranunculus* L. w polskiej florze. Bylina ta osiąga wysokość 50 cm, posiada stosunkowo duże jasnożółte kwiaty, które pojawiają się w maju oraz charakterystyczne srebrzystoszare, jedwabiste owłosienie liści i pędów. Jaskier illiryjski występuje na stepach i w murawach kserotermicznych południowo-wschodniej i środkowej Europy oraz Azji Mniejszej, przy czym jego zasięg rozciąga się od Półwyspu Apenińskiego po dolinę Wołgi. Izolowane stanowiska tego gatunku, wyznaczające północno-zachodni kres zasięgu, rozciągają się od Niemiec i Szwecji przez Polskę, Czechy i Słowację po Białoruś i Środkową Rosję (przy czym na Białorusi znane są już tylko stanowiska historyczne) (HULTÉN & FRIES 1986; KAŻMIERCZAKOWA & TOWPASZ 2014). W Polsce gatunek podawany był z pięciu stanowisk. Trzy spośród nich opisane przez botaników niemieckich w XIX w. znajdowały się na Dolnym Śląsku, ale nie potwierdzono ich po drugiej wojnie światowej (KAŻMIERCZAKOWA & TOWPASZ 2014). Obecnie zasięg gatunku ograniczony jest do makroregionu Niecki Nidziańskiej w obrębie Wyżyny Małopolskiej. W latach 50. XX w. jaskier illiryjski znaleziono w rezerwacie stepowym Skorocice, w płacie murawy kserotermicznej zaliczanej do zespołu *Thalictro-Salvietum pratensis* (MEDWECKA-KORNAŚ 1959), a w 2001 r. w murawie kserotermicznej na kurhanie w okolicy Miernowa na Płaskowyżu Proszowickim (TOWPASZ & CWENER 2002). Stanowisko w rezerwacie Skorocice uznano za wymarłe w latach 80. XX w., podając jako przyczynę jego zaniku nagromadzenie martwej materii organicznej po zaprzestaniu wypasu oraz eutrofizację przyśpieszaną wpływem nawozów z pól uprawnych otaczających wąwóz w Skorocicach (KAŻMIERCZAKOWA 1993).

W maju 2013 r. autorzy niniejszej notatki znaleźli stanowisko *Ranunculus illyricus* w sąsiedztwie rezerwatu Skorocice, położone ok. 25 m od jego granicy i pięć metrów od skraju pola uprawnego, w odległości ok. 50 m od miejsca odnalezienia tego gatunku przez MEDWECKĄ-KORNAŚ (1959) (Ryc. 1). Zaobserwowano pięć roślin z pędami kwiatowymi oraz sześć roślin płonnych (Ryc. 2). Rośliny występowały w rozproszeniu na powierzchni ok. 3 m<sup>2</sup> w płacie murawy kserotermicznej ze związku *Festuco-Stipion* (Klika 1931) Krausch 1961, zdominowanej przez *Festuca rupicola*, *Koeleria macrantha*, *Stipa capillata* oraz *Carex supina*. Murawa ta znajdowała się na niewielkim wzniesieniu (ok. 3 m powyżej otaczającego terenu), co być może uchroniło to miejsce przed zaoraniem. Niestety, cały obszar zajmowany przez populację jaskra znajduje się w granicach prywatnej działki rolnej, co może nieść ryzyko zniszczenia tego stanowiska w razie zmiany użytkowania terenu



**Ryc. 1.** Lokalizacja rezerwatu Skorocice w granicach Polski (A) oraz stanowiska *Ranunculus illyricus* znalezione w 2013 r. w sąsiedztwie ww. rezerwatu (B): 1 – „nowe” stanowisko *R. illyricus*, 2 – historyczne stanowisko *R. illyricus*, 3 – granica rezerwatu Skorocice, 4 – murawy kserotermiczne, 5 – cieki wodne, 6 – drogi gruntowe, 7 – drogi utwardzone, 8 – zabudowania gospodarcze i obejścia przydomowe, 9 – zbiorniki wodne

**Fig. 1.** Locality of Skorocice nature reserve within Poland (A) and *Ranunculus illyricus* stand found in 2013 nearby the above mentioned nature reserve (B): 1 – “new” locality of *R. illyricus*, 2 – historical locality of *R. illyricus*, 3 – border of Skorocice nature reserve, 4 – xerothermic grassland, 5 – water streams, 6 – dirt roads, 7 – paved roads, 8 – farm buildings and backyards, 9 – water bodies



**Ryc. 2.** Jeden z osobników *Ranunculus illyricus* (tuż przed kwitnieniem) sfotografowany 19 maja 2013 r. w sąsiedztwie rezerwatu Skorocice

**Fig. 2.** One of the individuals of *Ranunculus illyricus* (just before flowering) photographed on 19<sup>th</sup> of May 2013 in the vicinity of Skorocice nature reserve

przez właściciela. Przez najbliższe lata populacji jaskra nie zagrażają zmiany sukcesyjne, gdyż nie obserwowano dotąd siewek drzew i krzewów, ale w niektórych miejscach murawy doszło do nagromadzenia martwej materii organicznej, które (jeśli będzie postępować) może doprowadzić do niekorzystnych zmian warunków siedliskowych, utrudniających rozsiewanie jaskra (RUPRECHT i in. 2010).

Ochrona tak nielicznej populacji nie jest zadaniem łatwym, ale bez niej gatunek ten prawdopodobnie zniknie z tego stanowiska w niedalekiej przyszłości i podzieli los populacji występującej niegdyś w granicach rezerwatu. Warto rozważyć możliwość ochrony nie tylko *in situ* poprzez zapobieganie sukcesji i powiększenie rezerwatu Skorocice o płat cennej murawy, w której występuje gatunek, ale także skorzystanie z metod ochrony *ex situ* poprzez utworzenie banku nasion jaskra illiryjskiego z tego stanowiska oraz ewentualne „zasilenie” populacji (analogicznie do działań prowadzonych w celu ochrony np. *Echium russicum*, BARAŃSKA 2014; CHMIELEWSKI i in. 2014).

**Podziękowania.** Serdecznie dziękujemy recenzentom za bardzo wartościowe uwagi do pierwszej wersji manuskryptu niniejszej notatki.

**Summary. Confirmation of *Ranunculus illyricus* (Ranunculaceae) locality in Skorocice (Małopolska Upland).** *Ranunculus illyricus* is one of the rarest and most threatened species of vascular plant in Polish flora. It occurs on steppe and dry (xerothermic) grasslands of south-eastern and central Europe. The species was known from five localities in Poland, however it vanished from four of them in the 20<sup>th</sup> century.

In year 2013 authors found small population of *Ranunculus illyricus* close to the previous known locality in Skorocice nature reserve, where the population has been considered extinct since 80. of 20<sup>th</sup> century. On the 3 m<sup>2</sup> of dry grassland 11 individuals were noticed. Due to a low number of individuals and location of *R. illyricus* population outside the borders of the nature reserve there is a high risk of an extinction of the species if active protection will not be implemented.

#### LITERATURA

- BARAŃSKA K. 2014. Podręcznik najlepszych praktyk ochrony kseroterm. s. 72. Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych, Warszawa.
- CHMIELEWSKI P., CZARNECKA B. & KUCHARCZYK M. 2014. *Echium russicum* J. F. Gmel. Żmijowiec czerwony. – W: R. KAŻMIERCZAKOWA, K. ZARZYCKI & Z. MIREK (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wyd. III, s. 417–418. Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- HULTÉN E. & FRIES M. 1986. Atlas of North European vascular plants. North of the Tropic of Cancer I-III. Koeltz Scientific Books, Königstein.
- KAŻMIERCZAKOWA R. 1993. *Ranunculus illyricus* L. – jaskier illiryjski – W: K. ZARZYCKI & R. KAŻMIERCZAKOWA (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wyd. I, s. 69–70. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- KAŻMIERCZAKOWA R. & TOWPASZ K. 2014. *Ranunculus illyricus* L. Jaskier illiryjski. – W: R. KAŻMIERCZAKOWA, K. ZARZYCKI & Z. MIREK (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wyd. III, s. 196–197. Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- MEDWECKA-KORNAŚ A. 1959. Roślinność rezerwatu stepowego „Skorocice” koło Buska. – Ochrona Przyrody **26**: 172–260.
- RUPRECHT E., ENYEDI M. Z., ECKSTEIN R. L. & DONATH T. W. 2010. Restorative removal of plant litter and vegetation 40 years after abandonment enhances re-emergence of steppe grassland vegetation. – Biological Conservation **143**: 449–456.
- TOWPASZ K. & CWENER A. 2002. Nowe stanowisko *Ranunculus illyricus* (Ranunculaceae) w Polsce. – Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica **9**: 370–372.

IWONA DEMBICZ, Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska, Instytut Botaniki, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski, Al. Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa, Polska; e-mail: i.dembicz@biol.uw.edu.pl

ŁUKASZ KOZUB, Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska, Instytut Botaniki, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski, Al. Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa, Polska; e-mail: lukasz.kozub@biol.uw.edu.pl

Przyjęto do druku: 27.10.2015 r.